

ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI V. 2024

Eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 § mukaisesti kunnan tulee laatia eläinlääkäripalveluja sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa koskeva suunnitelma. Kunnan tulee vuosittain raportoida aluehallintovirastolle suunnitelman toteutumisen arviointi sekä toimenpiteet ja suunnitelmat mahdollisten puutteiden korjaamiseksi.

Eläinlääkäripalvelut

Sosiaali- ja terveystieteiden sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyessä kunnilta Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle vuoden 2023 alussa yhdistyivät Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän ja Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän ympäristöterveydenhuollon toiminnot muodostaen Etelä -Hämeen ympäristöterveysyksikön. Alueeseen kuuluvat Forssa, Tammela, Jokioinen, Humppila ja Ypäjä sekä Loppi, Hausjärvi, Janakkala ja vastuukuntana Riihimäki. Ympäristöterveydenhuolto kuuluu Riihimäen kaupungin Elinvoiman toimialalle ja toimielimenä on alueellinen ympäristöterveysjaosto.

Eläinlääkäreiden toimipisteet säilyivät organisaatiomuutoksessa ennallaan. Riihimäen kahden praktikkoeläinlääkärin yhteisvastaanotto sijaitsee Peltosaaressä ja Jokioisten yhteisvastaanotolla työskentelee neljä praktikkoeläinlääkärää. Molemmilla alueilla on myös valvontaeläinlääkärin toimipiste. Eläinlääkäreillä on vuoden 2023 alusta alkaen ollut käytössä uusi maksullinen päivystysnumero ja yhteinen potilastietojärjestelmä. Järjestelmien käyttöönotot sujuivat hyvin. Potilastietojärjestelmän hyödynnettävyyttä tulee kuitenkin kehittää esim. ajanvarausten ja tilastointien osalta.

Eläinlääkintähuollossa työskentelee kuusi vakituista praktikkoeläinlääkärää, kaksi valvontaeläinlääkärää ja kaksi vakinaista eläintenhoitajaa. Osittaisen hoitovapaan, päivystysvapaiden ja muiden poissaolojen varalle oli lisäksi koko vuodeksi palkattu tilapäinen eläinlääkäri, jonka työaika oli 60 %. Praktikkoeläinlääkäreille saatiin kaksi kesäajasta kahden kuukauden ajalle. Toisen eläintenhoitajan työajasta käytettiin 20 % toimistotehtäviin ja vuonna 2024 hän työskenteli yhden päivän viikossa Jokioisten vastaanotolla. Jokioisten vastaanotolla oli työkokeilussa 60 % työajalla vastaanottoavustaja syksyllä 2024 kolmen kuukauden ajan.

Eläinlääkintähuollossa aloitti eläinlääkintähuollon tiiminvetäjänä uusi työntekijä kesällä 2024. Tiiminvetäjän työajasta 50 % on osoitettu eläinlääkintähuollon tehtäviin ja 50 % elintarvikevalvonnan tehtäviin.

Syksyllä 2024 eläinlääkintähuoltoon saatiin kiitettävästi ulkopuolisia päivystäjiä, joka vähensi praktikkoeläinlääkäreiden kokemaa työkuormaa.

Päivystykset olivat keskimäärin rauhallisempia aiempiin organisaatioiden päivystyksiin verrattuna. Päivystysmatkojen (toteuma 278/arvio 350) ja vastaanottokäyntien (572/840) määrät jäivät oletettua pienemmiksi. Alueella ei ole eriytettyä pien- ja suurelänpäivystystä. Pieneläimiä ohjautuu päivystysalueen laajuuden vuoksi melko paljon yksityisille klinikoille. Lähialueella on useita pieneläinvastaanottoja, joista yksi on ympärivuorokautisesti auki. Sairasmatkojen pituudet ja kestot

ovat päivystyspisteiden maantieteellisistä sijainneista, ja alueen tieverkoston huonokuntoisuuden takia pidentyneet aiempaan verrattuna jonkin verran. Potilasturvallisuus ei ole kuitenkaan vaarantunut ja hoidon saatavuus on sekä päivystyksessä että virka-aikana pysynyt Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisissa suositusrajoissa.

Forssan alueen eläintiloilta on tullut yksittäisiä yhteydenottoja liittyen erityisesti päivystysajan käyntien kalleuteen, minkä seurauksena alueen kaikki kunnat tekivät päätöksen, jonka mukaan kunnat korvaavat hyötyeläinten omistajalle toimenpidemaksun ja kilometrikorvaukset yli 50 km matkalta alkaen 1.1.2025.

Virka-ajan eläinlääkäripalveluiden kokonaissuoritemäärä sen sijaan oli 18 % arvioitua suurempi (tot. 10806 /arvio 8500). Vuoden aikana tehtiin virka-aikana 1140 sairasmatkaa (arvio 1000) ja vastaanotoilla hoidettiin 9666 (arvio 7500) pieneläintä. Määrällisesti sairasmatkoja tehtiin eniten Forssaan (269), Jokioisille (347) ja Tammelaan (254). Muiden kuntien osalta sairasmatkat jäivät selvästi pienemmiksi (Ypäjä 172, Humppila 139, Riihimäki 71, Janakkala 117, Hausjärvi 86, Loppi 93). Vastaavasti pieneläinkäyntejä oli selkeästi eniten Riihimäen (3362) ja Forssan (2171) alueilta. Muiden kuntien osalta määrät jäivät alle 1000 vastaanottokäyntiin.

Valituksia tai muuta palautetta eläinlääkäreiden potilastyöstä tai eläinlääkintähuollon järjestelyistä annetaan vähän. Omaa asiakastytyväisyyskyselyä eläinlääkäripalveluista valmisteltiin vuoden 2024 lopussa, mutta sen toteuttaminen jää vuoden 2025 alkupuolelle.

.

Terveys- ja eläinlääkintäpalvelut

Kaikkiaan nauttilojen terveys- ja eläinlääkintäpalvelusopimuksia on alueen kunnaneläinlääkäreillä yhteensä 48. Vastaavasti sikatiloille on yhteensä 18 terveys- ja eläinlääkintäpalvelusopimusta ja kanaloihin 3 terveys- ja eläinlääkintäpalvelusopimusta. Terveys- ja eläinlääkintäkäyntejä tehtiin vuonna 2024 yhteensä 182 kappaletta.

Eläintautivalvonta

Eläintautivalvontaa tekivät vuonna 2024 pääasiassa valvontaeläinlääkärit sekä vähemmässä määrin myös praktikkoeläinlääkärit. Kaksi praktikkoeläinlääkäristä sekä toinen valvontaeläinlääkäristä on nimetty kansalliseen valmiuseläinlääkärijärjestelmään, jonka tehtävänä on erityisesti vastata helposti leviävien eläintautien vastustamisesta.

Alueen eläinten keinollisen lisäämisen laitoksiin tehtiin valvontoja vuonna 2024. Alueella toimivat 2 alkionkeräysasemaa, vientilaitos sekä 2 oriasemaa tarkastettiin.

Salmonellavalvontatarkastuksia kanaloihin tehtiin 16 kappaletta, joiden yhteydessä otettiin myös vaadittavat salmonellanäytteet.

Kahdelta vuohitilalta otettiin meadi-visna sekä artriitti-enkefaliitti (CAE) - tautiseurantanäytteet (1. terveyslukka). Kahdelta lammastilalta otettiin Maedi-Visna (MV) -tautiseurantanäytteet.

Yhdeltä broileritilalta otettiin kahdesti APV-epäilynäytteet ja yhdeltä sikatilalta PRRS-epäilynäytteet aluehallintoviraston määräyksestä.

Alueen fasaanitilojen osalta vuosi 2024 oli rauhallinen. Lintuinfluenssaa ei havaittu eikä epäilty. Lakisääteiset lintuinfluenssan sekä Newcastlel taudin seurantanäytteet (verinäytteet) otettiin Ruokaviraston määräyksellä kahdelta fasaanien riistatarhalla sekä kolmesta kanalasta.

Lintuinfluenssaa ei todettu Etelä-Hämeen ympäristöterveyden alueen luonnonlinnuissa vuonna 2024. Muutamia lintuja lähetettiin epäilyn perusteella Ruokavirastoon näytteeksi vuoden aikana. Valvontaeläinlääkäri hoiti näytteiden lähettämisen tai sen ohjeistamisen, jos kuntalainen lähetti näytteen.

Siipikarjan ulkonapitokiellosta lintuinfluenssaviruksen leviämisen estämiseksi 8.2.–31.5. välisenä aikana tiedotettiin tarvittaessa muiden tarkastusten yhteydessä. Kielto koskee myös luonnonmukaista tuotantoa harjoittavia pitopaikkoja. Kiellon aikana ulkona pidettäviä lintuja saa poikkeusluvalla pitää ulkona, jos ne olivat kokonaan tiheäsilmäisen verkon sisällä ilman yhteyttä luonnonlintuihin. Poikkeuslupaa hyödyntävät lähinnä harrastekanojen pitäjät.

Etelä-Hämeen ympäristöterveyden alueella on yksi turkistarha, jossa on minkkejä ja kettuja. Tarhalla käytiin tekemässä lintuinfluenssalta suojautumiseen liittyvä tarkastus.

Sikojen ulkonapitokieltoa afrikkalaisen sikaruton leviämisen estämiseksi valvottiin eläinsuojelutarkastusten yhteydessä. Sikojen aitauksien rakentamisesta sekä oikeasta eläinten merkinnästä ja rekisteröinnistä annettiin käynneillä ohjeita lemmikkisikojen pitäjille.

Etelä-Hämeen ympäristöterveyden alueella tehtiin vuoden 2024 aikana 19 laittoman tuonnin tarkastusta. Tarkastusten suuri määrä johtuu siitä, että Riihimäellä sijaitsee pakolaisten vastaanottokeskus, johon sijoitetaan lemmikillisiä pakolaisia. Pakolaisten liikkuminen on jatkunut vielä syksyllä 2024. Määrä on vähentynyt huomattavasti, verrattuna vuoteen 2023, jolloin pakolaisstatuksella tulleiden ihmisten lemmikkejä tarkastettiin 163 perhekunnan tarkastuksessa (samassa tarkastuksessa voi olla useampia eläimiä).

Vastaanottokeskus pyytää tarvittaessa tarkastusta valvontaeläinlääkäriltä. Näin estetään mahdollisten eläintautien leviäminen maahan. Valvontaeläinlääkäri tarkastaa eläimet ja niiden asiakirjat ja varsinaisten päätösten tekeminen on Ruokaviraston tehtävä.

Osin pakolaiset tulivat suoraan Ukrainasta, osin muiden maiden kautta tai Suomen eri pakolaiskeskuksista. 1.7.2023 alkaen maahan saapuville on alettu soveltaa normaaleja maahantulovaatimuksia. Nyt kolmansista maista Suomeen maahan tuodulla eläimellä, myös pakolaisilla, tulee olla kaikki normaalit lain vaatimat maahantuloasiakirjat (terveystodistus, rokotustodistus, vasta-ainetodistus, todistus ekinokokkilääkityksen antamisesta koirilla, jne.) Eläimen kliinisen terveyden sekä sen maahantulodokumenttien tarkastus suoritetaan aina tarvittaessa epäiltäessä eläimen kohdalla laitonta tuontia.

Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin viranomaisvalvonnasta vastaa valvontaeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkärin virka-ajan ulkopuolella akuuteista eläinsuojelutapauksista vastaa päivystävä kunnaneläinlääkäri yhdessä poliisin kanssa.

Valvontaeläinlääkärit tekivät epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia vuonna 2024 yhteensä 433 kpl. Määräysten ja kieltojen valvomiseksi suunniteltuja uusintatarkastuksia tehtiin 80 kpl. Ilmoituksenvaraisen toiminnan valvontaa tehtiin 14 kpl (tallit ja kennelit). Kuljetusajoneuvojen

tarkistuksia niiden soveltumisesta ja hyväksymisestä eläinkuljetuksiin tehtiin 2 kpl. Valvontaeläinlääkäri myös konsultoi tarvittaessa muita viranomaisia, jos tarvitaan tietoa eläinsuojelullisista näkökohdista liittyen eläinsuojiiin, niiden rakentamiseen tai muihin eläinten pitopaikkoihin liittyen.

Eläinsuojelutarkastukset pyritään aina tekemään ennalta ilmoittamatta. Tällöin nähdään tarkastuksella eläimen todelliset pito-olosuhteet.

Pieneläinten valvonnassa havaitut puutteet liittyvät tavallisimmin eläimen hoidossa ilmeneviin puutteisiin, kuten liian vähäiseen ruokintaan, riittävän ulkoilutuksen tai eläimen yleisen terveydenhoidon laiminlyöntiin, sekä pitopaikkojen puutteisiin, kuten ulkotarhassa tai kytkettynä pitämiseen säädösten vastaisesti. Kiireellisiin toimenpiteisiin ovat johtaneet esimerkiksi eläimen hylkääminen/hoitamatta jättäminen, sekä ruokinnan tai ulkoilutuksen laiminlyönti. Suureläimiin liittyvät eläinsuojeluongelmat ovat tavallisimmin eläinten lantaisuus, riittämätön kuivittaminen ja puutteellinen ruokinta. Hevospuolella puutteet ovat liittyneet useimmiten pitopaikkojen asianmukaisuuteen, kuten kuivituksen ja säänsuojien puuttumiseen. Eläinsuojeluongelmat johtuvat useimmiten ihmisten henkilökohtaisen elämän haasteista tai taloudellisista ongelmista. Epäilyilmoituksiin perustuvat eläinsuojelukäynnit on kyetty hoitamaan nopeasti koko alueella.

Eläinsuojelutarkastuksia tehdään myös ilman epäilyä sellaisiin kohteisiin, joissa toiminta edellyttää eläinsuojelulaissa tarkoitetun ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia kohteita alueella on noin 60–70, joista suurin osa on hevostalleja, loput kenneleitä ja eläinhoitoloita. Näihin kohteisiin valvontaeläinlääkäriin tulisi tehdä tarkastuskäynnit riskiperusteisesti 1–3 vuoden välein. Vuonna 2024 riskiperusteista valvontaa tehtiin resurssien puitteissa talleihin ja kenneleihin, yhteensä 15 kohteeseen. Riskiperusteista valvontaa lisätään resurssien mukaan vuonna 2025.

Sivutuotevalvonta

Riihimäen alueella on yhteensä kuusi Ruokaviraston hyväksymää sivutuotteita käsittelevää laitosta, joita valvontaeläinlääkäri valvoo tarkastuskäynneillään riskiperusteisesti aluehallintoviraston suunnitelman mukaisesti. Vuonna 2024 alueen tarkastettiin alueen sivutuotelaitoksista eläinten rehua valmistava laitos sekä turkiseläintilan tilarehustamo Ruokaviraston määräyksestä. Lisäksi tehtiin sivutuotevalvontakäynti lammastilalle Ruokaviraston määräyksestä.

Eläinten ja eläinperäisten tuotteiden tuonnin ja viennin valvonta

Etelä-Hämeen ympäristöterveydenhuollon alueella on runsaasti talleja ja hevosia, jotka matkustavat pääasiassa EU:n sisällä kilpailuissa ja koulutuksissa. Siirtoja varten lähtömaan virkaeläinlääkäriin on suoritettava hevoselle vientitarkastus ja kirjoitettava TRACES-terveystodistus. Hevosten vientitarkastuskäyntejä tehtiin vuonna 2024 yhteensä 85 tarkastuskäyntiä, joissa kullakin käynnillä tarkastettiin vientiä varten 1–19 hevosta ja kirjoitettiin 1–3 todistusta. Traces-tarkastuksia tekevät sekä valvontaeläinlääkäri että praktikot, painottuen valvontaeläinlääkäreihin. Lisäksi tarkastettiin Humppilassa sijaitseva broilereiden vientilaitos.

Pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Henkilöstöä rekrytoitaessa on virkaan/tehtävään asetettu pätevyysvaatimukset. Eläinlääkäreiden kohdalla pätevyys (laillisuus toimia työssään) tarkastetaan Ruokaviraston ylläpitämästä sähköisestä eläinlääkärirekisteristä. Valittaessa henkilöä tehtävään huomioidaan henkilön pätevyys, työkokemus ja yleinen soveltuvuus tehtävään. Vuonna 2024 rekrytoitiin yksi vakinainen hygieenikkoeläinlääkäri, jonka työajasta 50 % on osoitettu eläinlääkintähuollon tehtäviin.

Kaikki eläinlääkärit ja eläintenhoitaja ovat osallistuneet haluamiinsa oman alansa koulutuksiin vuoden aikana. Koulutustarpeet ja koulutustarjonta keskustellaan säännöllisesti 1–2 kk välein pidettävissä palaverissa. Eläinlääkintähuollossa osallistuttiin työajalla yhteensä 34 ulkoiseen täydennyskoulutuspäivään. Eläinlääkärikohtaisesti koulutuspäivien määrä vaihteli 3–5 päivään. Enin osa oli aluehallintoviraston tai Ruokaviraston järjestämiä valvontatehtäviin tai tартtuviin eläintauteihin liittyviä koulutuksia. Osa koulutuksista liittyi lainsäädännön muutoksiin ja osa muuhun ammatillisen osaamisen (praktiikka) kehittämiseen. Lisäksi kaikki eläinlääkärit ja eläintenhoitaja suorittivat tietosuoja- ja tietoturvakoulutuksen ja siihen liittyvän tentin.

Valvontaeläinlääkäreille järjestettiin työnohjausta noin kerran kuukaudessa.

Kehittämistarpeet ja toteutuneet kehittämistoimet

Eläinlääkäripalveluiden osalta suurin haaste vuonna 2024 oli eläintenhoitajaresurssin keskittyminen suurelta osin Riihimäelle. Vuoden 2025 valvontasuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi uuden eläintenhoitajan rekrytoiminen Jokioisten vastaanotolle ja toukokuun alussa 2025 Jokioisten vastaanotolla aloittaa oppisopimuskoulutettava klinikkaeläintenhoitaja. Riihimäeltä kävi vuonna 2024 klinikkaeläinhoitaja kerran viikossa Jokioisten vastaanotolla avustamassa.

Potilasmäärien perusteella molemmissa toimipisteissä tulisi olla saman verran eläinlääkäreitä. Tilannetta on tasapainotettu tilapäisen eläinlääkärin sekä eläintenhoitajien sijoittamisella pääasiassa Riihimäen vastaanotolle. Jatkossa potilasmääriä pyritään tasaamaan myös yhden Jokioisten eläinlääkärin siirtymisellä tilapäisesti työskentelemään Riihimäen vastaanotolle, mikäli siellä on eläinlääkärivajausta. Eläinlääkärivastaanoton ahtauden takia kolmannen praktikkoeläinlääkärin pysyvä sijoittuminen Riihimäelle ei ole toistaiseksi mahdollista.

Jokioisten vastaanotolla otettiin syksyllä 2024 käyttöön yhteisajanvaraus ja nyt sekä Jokioisten että Riihimäen yhteisvastaanotoilla on käytössä yhteisajanvaraus. Yhteisajanvarauksella lisätään praktikoiden potilastyöhön käytettävää aikaa sekä pyritään myös potilasmäärien tasaisempaan jakaantumiseen eläinlääkäreiden välillä. Yhteisajanvarausta helpottamaan on otettu käyttöön Kliniq:ssa praktikoiden yhteinen sähköinen ajanvarauskalenteri.

Toiminnan siirryttyä laajalle ja osittain muuttuneelle alueelle vuoden 2023 alusta, eläinlääkäripalveluiden yhteystietojen huonosta löydettävyydestä tuli palautetta. Uusista yhteystiedoista on tiedotettu kaikkien kuntien nettisivuilla ja vuonna 2024 ei palautetta enää tullut. Näkyvyyttä on lisätty mm. laatimalla Etelä-Hämeen ympäristöterveyden toiminnasta esittelyvideo kuntien verkkosivuille, ajankohtaisten asioiden säännöllisellä mediatiedottamisella sekä esittäytymällä paikallisissa yleisötapahtumissa. Lisäksi eläinlääkintähuolto on viestinyt Lounais-

Hämeessä kuntalaisten some-kanavilla kuten "Humppilan Foorumi" ja "Ypjä" ajankohtaisista asioista.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston 16.10.2019 Riihimäelle tekemässä eläinlääkintähuollon arviointi- ja ohjauskäynnillä nähtiin kehitettävää ammattimaisen eläintenpidon kohteiden säännöllisissä tarkastuksissa. Niille tulisi laatia riskiluokitus ja sen mukaisesti suunnitella tarkastusohjelma ja vastuut sen toteuttamisesta. Vuonna 2024 tarkastettiin ilmoituksenvaraisista pitopaikoista 15 kpl. Vuonna 2024 tehtiin riskikartoitusta ja valvontasuunnitelmaa talleille ja kenneleille jo tehtyjen tarkastuksien pohjalta sekä jatkettiin ilmoituksenvaraisen eläintenpitopaikkojen tarkastuksia.

Virkatehtävien jako praktikoiden ja valvontaeläinlääkärin välillä on selkiytynyt. Vuonna 2024 valvontaeläinlääkärit ovat vastanneet eläinsuojelutarkastuksista ja Riihimäen alueella eläintautivalvonnasta. Forssan alueella praktikot ovat hoitaneet tietyt eläintautivalvonnan tehtävät. Työnjakoa muokataan ja työtehtäviä jaetaan valvontaeläinlääkärin ja praktikoiden kesken, jos tarvetta on.

Eläinsuojeluvalvonnan osalta tilanne on hyvä. Forssan ja Riihimäen alueiden yhdistyttyä 1.1.2023 valvontaeläinlääkäreille mahdollistui toimiminen työparina aina tarpeen vaatiessa. Tämä säästää terveystarkastajien ja eläintenhoitajan resursseja ja aikaa. Valvonta tehostuu, kun sitä tehdään työparina, asiakkaan oikeusturva ja valvontaeläinlääkärien työturvallisuus parantuivat 2023 muutoksen ansiosta huomattavasti. Poliisia tarvittiin virka-apuna 2024 harvemmin kuin aikaisemmin, koska työparin avulla haastavatkin käynnit on usein mahdollista toteuttaa paremmin kuin yksinään. Tarvittaessa poliisin virka-apua kuitenkin tarvitaan, jos asiakas on väkivaltainen tai käytökseltään uhkaava.

Valvontaeläinlääkäri saa myös tuotantotiloille kohdistuville vaativille tarkastuksille mukaansa AVI:n läänineläinlääkärin. Tuotantoeläintiloilla on usein mukana myös ELY-keskuksen neuvoja.

Yhteistyö valvontaeläinlääkärin ja poliisin välillä on toiminut hyvin Riihimäen alueella. Forssan alueella valvontaeläinlääkärin ja poliisin yhteistyössä on kehittämisen varaa, mm. nimetty yhteyspoliisi Forssan poliisilaitokselta puuttuu tällä hetkellä. Vuoden 2025 kehittämistoimenpide on edelleen parantaa yhteistyötä poliisin ja valvontaeläinlääkärin välillä Forssan alueella.

Eläintautitilanteen hallitseminen vaatii jatkuvaa tilanteen arviointia ja kehittämistä. Tätä tehdään yhteistyössä praktikoiden, valvontaeläinlääkärin, eläintenhoitajien ja vastaanottokeskuksen kanssa.